

Споменик Арчибалду Рајсу

Memorial to Archibald Reiss

*Завод за заштиту споменика културе града Београда
- установа културе од националног значаја*

*Cultural Heritage Protection Institute of Belgrade
- Cultural Institution of National Significance*

ове прсте у престоници, слушање као свети доказ пlemenитости дародавца, биће пример свим пlemenитим срцима који су у могућности да помогну средини у којој су живели, делали и зараđивали, и потешчање безброј младих генерација које ће проћи кроз ову школу, на трајну и iskрену zахвалност. Ми који смо присутни sвечаном чину осећања камена temelja задужине Персе и Ристе Милековића срећни што видимо овде у нашој средини plemenиту дародавцу још увек zахвалу и чула, дајмо израза нашога признања, узвиком:

Хвала великој добротвори школске околдине Госпођи Милековић!

Сава мвом покојном супругу Ристи Милековићу!

Откривање споменика Д-р Рајсу

Добар Француз и добар Швајцарца, Д-р Рајс, човек космополитског духа, немо је своју судбину за нашу отаџбину, делао је за њу речу, пером и пушком и постао један од њених најврснијих синова. Заточник истине

Д-р Рудолф Аршнбауд Рајс (18. августа 1929 год.)

После овога говора г. Крстић лично је честитао Г-ђа Милековићу. Дирнута говором и честитањем господина Крстића, захваљала се топло Г-ђа Милековић г. Крстићу, како на свесрдном говору, исто тако и на помоћи за подизање грађевине.

Наполетку је г. Радиса Стефиновић, управник школе, iskрено захваљиво на поклоњу, који је Г-ђа учинила школско околдину. Онда је нагласио значај нове школе, која ће бити за наставу савремено удешена.

Тиме се завршила ова sвечаност.

Изражавајући заслужено признање великој и plemenитој побуди Г-ђе Милековић верујемо да смо израза свих пријатеља нашега подматка.

и правде извршио је своју велику мисију у животу нашег народа и умро с великом збуњавају за нашу земљу и с уверењем и предвиђањима за њен развојак и напредак.

Дошао је к нама 1914. год. на позив српске владе, као неутрална личност и криминалист великог угледа. Оставио је свој сребрени, удобни живот у Лоани и професорску катедру на Универзитету, да, у овој прилици више не жакда, послужа истину и правди, да помогне теško утроженој Србији, која је по његовом нахођењу заслуживала прву помоћ.

Крајње објективан, вршећи анкету у Мачви по делу аустројских зверстава, Д-р Рајс дубоко дирнут српским страдањима и револутирним зверствима Аустројанаца и Мађара, као пријатељ човечанства и поборник правде испунио из своје неутралности и постаје српски добровољац. Од тада бивао је у свим борбама у првим борбеним редовима. Поред тога стизао је својим пером да прикаже особине и вредност нашег народа и да обори стару заблуду да смо дивљачки и варвари. Борели се раме уз раме с нашим војником као странац-добровољац, подизао је дух у нашој војсци.

По прозору солунског фронта Д-р Рајс је у међу првима потекло северу. Указано је у сва ослобођена места с индивидуина и често посматрао последње остатке непријатељских трупа при повлачењу. У Београд је ушао као ветр.

По ослобођењу наше земље Д-р Рајс вршио је анкету по свима местима бугарских и аустројских зверстава. Према подацима саставио је стручни реферат у коме су сликовито и верно приказана зверства над мирним становништвом у Мачви и Подрињу, Сурду-

лицу, Врању, Нишу и целој Топлици, Штину и многим крајевима Јужне Србије.

Учествовао је као делегат и експерт наше владе и његови дубоко потресни извештаји о зверствима аустро-угарским и бугарским приказали су у правој боји „култур-третере“, који су припремили „казнену експедицију“ за Србију. Нема сумње да су извештаји Д-р Рајса zнатно допринели условима за мир.

Иако је мир остварен Д-р Рајс ипак имао дагу, на Топчидерском друму, у близини Господарске механе, по типу српске селачке куће. Стубови на трему обојадисани су тробојком. Он ту живи мирно и виђа се у Београду са многобројним својим пријатељима и поштоваоцима. Али га смрт наненада покоси: 8 августа 1929 умро је Д-р Рудолф Аршнбауд Рајс напласно од срчане каље. Сахрањен је сутрадан уз почаст и учешће многобројних поштовалаца.

Тело Д-р Рајса сахрањено је на Топчидерском гробљу а срце на Кајмачкалану. То

Са sвечаном осећања и откривањем споменика заслуженоме Швајцарцу Д-р Р. А. Рајсу

је била његова последња жеља: „Моје мртво тело сахраните у Топчидеру а срце на сјајном Кајмачкалану“.

У овој последњој жељи пок. Д-р Рајс дао је израза своје збујине за нашу рођену груду и све признање и дивљење храбрости покретовању и неоспорној величини нашег војника.

Две године по сахрањив Д-р Рајса открили му је у Топчидеру споменик. Он је постављен у једном куту, који је у непосредној близини центра Топчидера и покрај једне кавне стаје. На споменику су уреле ове речи:

1914.—1918.

Своје ратног другу, пријатељу
Срба из најтежих дана, војнику
правде, истине и права, швајцар-

ском професору Д-р Рајсу, 1931.
Београд. Удружење резервних
официра и ратника

Споменик Д-р Рајса у Топчидеру

На лепом и веома топлог августовском дану, sвечаност откривања споменика Д-р Рајсу окупила је велики број званичних и незваничних лица, поштовалаца незаборављеног и заслуженог пријатеља нашег народа. Као главни г. В. Краља дошао је генерал г. Павле Павловић. У име Општине београдске присуствовао је вршилац дужности претседника, потпретседник г. Никола Крстић, Универзитет је заступао ректор г. Д-р Влада Митровић а Народну банку гуверниер г. Бајзони. Београдски одбор Пољски д'Орлеана дошао је са zаставом. Из Француске је дошао

В. В. Краљ у посети. у близ кут поф. Д-р Рајса

да присуствује sвечаности генерални секретар Пољски д'Орлеана г. Луј Кордије, борио са солунског фронта. Дошао је исто тако г. Дибонше, уредник „Женевске трбушне“. Присутствовала је и г-ђица Марија Ес, Францускиња, која је четири године неговала наше бо-

Београдске општинске новине, август 1931.
Belgrade's community newspaper, August 1931.

леснике на острву Виду. Присутан је био и помоћник француског војвођ аташеа, мајор г. Коловић.

Постројен је био одред војске с музиком. По завршетку богозбујења, које је почео у 10½ часова изасланик Н. В. Краља смакао је покривач са споменика а војска је плутоном одлаа почаст пок. Д-р Рајсу. Музика је нитонирала швајцарску, француску и нашу химну.

Прво је одржао говор sвештеник, затим г. Милан Радосављевић, претседник удружења резервних официра и ратника, а онда г. Пољ Дибонше.

Затим су се ређали говори г. г. Кордије-а, Фавра и претставника Народне одбране г. Цоловића, генерала у пензији.

Г. Фавра, нећак пок. Д-р Рајса, захваљујући у име породице за споменик изговорно је ове речи:

„Овај споменик, посвећен усмрени једног пријатеља из најболних дана, доказ је високих моралних особина, југословенског народа, његове верности и пријатељства, које ни смрт не може да пресине“.

Г. Цоловић је, уз речи захвалности, положено на подножје споменика диван венчац.

Споменик Арчибалду Рајсу

Топчидерски парк

Споменик културе

Општи изглед
General view

Рудолф Арчибалд Рајс (Rodolphe Archibald Reiss) Хехтсберг (Hechtsberg) општина Хаузах (Hausach) јужнонемачка покрајина Баден 1875 – Београд 1929, је представник нове школе криминалне патологије, познати стручњак за криминалистику, угледни професор Универзитета у Лозани, публициста и новинар. Звање доктора хемије стекао је већ у двадесетдругој години, када је изабран за асистента, а потом је постао признати доцент на Универзитету у Лозани. За редовног професора криминалистике именован је 1906. године. Као професор бавио се предано научним радом и стекао

углед криминолога светског гласа. Основао је чувени Лозански полицијски институт који је постао референтна школа за полицајце и криминологе целог света.

Неуморан у својој делатности, био је сарадник многих стручних часописа, француских, енглеских, немачких и италијанских. Најзначајније његово дело је *Фотографија у служби полиције*, а његов чувени рукопис *Бертијонов систем* преведен је и објављен на осамнаест језика. За српско издање књигу је превео Д. Алимпић, курсиста Рајсове школе. Сем тога, Рајс је био и организатор

полицијске службе више држава, међу којима су Русија и Бразил. Својим научним и продуктивним радом, а посебно криминалистичким методама, постао је чувен и цењен у светским размерама.

Први светски рат је начинио прелом у његовом животу. Пре повлачења из земље, српска влада позвала је неутралну Швајцарску да пошаље у Србију стручњака који би утврдио и приказао свету недела и зверства аустроугарске војске у Мачви, почињена над војницима и становништвом у одмазди за пораз који су претрпели од српске војске у бици на Церу, августа 1914. године, на самом почетку Првог светског рата. На ову молбу у Србију стиже тридесетосмогодишњи доктор хемије и криминалистички стручњак Арчибалд Рајс. Он спроводи анкету о непријатељским ратним злочинима и неделима, у швајцарским и француским листовима објављује репортаже са стратишта у Србији и постаје одани пријатељ српског народа. Његов извештај је био поразан за аустријску и светску јавност, која сазнаје да је у једном дану 17. августа 1914. у *Прњавору страдало, стрељано, спаљено и разним мукама уморено, а многи живи покопани, бројем 356 цивила оба пола, старости од три дана до осамдесет година*. Када се 1915. године српска војска повукла пред надмоћнијим непријатељем, Рајс се у Нишу пријављује за добровољца и са српском војском одступа преко албанске Голготе до Крфа. Борио се раме уз раме са српским војницима. Три године касније, после пробоја Солунског фронта, са штабом Моравске дивизије 1. новембра 1918. победоносно је ушао у Београд, где остаје до краја живота.

Како пише у Народној енциклопедији Ст. Станојевића – *Рајс је толико упознао и*

заволео српског сељака и српског војника да је одлучио да остане у средини српског народа. Када је дошло време евакуације српске војске, организовао је пријем српске деце и српских избеглица у Швајцарској, па је затим до свршетка рата, био друг српских војника на Солунском фронту и извештач ишвајцарских, француских и холандских листова са тога ратишта.

По захтеву српске владе, био је изасланик Међународног суда као члан Комисије за утврђивање ратних злочина аустријских и бугарских окупатора у Србији током Првог светског рата. У јесен 1918. године начинио је листу ратних злочина и извршио анкету бугарских зверстава у Србији.

По окончању рата почео је да организује техничку полицијску службу у Београду, коју је због неприлика био принуђен да напусти. Убрзо потом Полицијска школа у Београду, чији је био оснивач, морала је бити затворена. Затим је радио као експерт, чиновник Народне банке.

Живео је у Београду у кући код Цареве Њуприје, коју је назвао по месту пробоја Солунског фронта вила *Добро поље*. Био је посебно цењен и уживао је углед међу Београђанима. После непријатног инцидента с Миланом Капетановићем, некадашњим министром, како наводи Политика, напрасно је умро 8. августа 1929. године и сахрањен је по својој жељи на Топчидерском гробљу. *Политика* је три дана опширно писала о смрти и сахрани Арчибалда Рајса. Сутрадан после његове смрти, 9. августа 1929, објављује и покојников тестамент отворен у београдском Варошком суду, који гласи:

"Што се тиче мојих посмртних остатака ја желим да моји пријатељи дају да се отвори моје тело и да се из њега извади моје срце, да то срце буде стављено у један

бокал и да се неком згодном приликом однесе на Кајмакчалан, где ће се ставити код капеле, не закопавајући га... Драго ми је када помислим да ће моје срце почивати на најпоноснијем врху српских земаља поред другова које сам гледао како се боре, гину и умиру... Што се тиче мога тела, волео бих да буде сахрањено на малом гробљу у Топчидеру..."

На страницама *Политике* од 10. августа 1929. снимцима је забележен спровод посмртних остатака др Арчибалда Рајса, с војничким почастима, од Официрског дома до Топчидерског гробља, уз присуство мноштва Београђана. Истовремено, Удружење резервних официра и ратника СХС организовало је пренос урне са срцем по жељи покојника на Кајмакчалан. На урни која почива десно од улаза у капелу, спомен-костурницу, златним словима је записано: *Овде на врху Кајмакчалана / златно срце спава / пријатеља Срба из најтежих дана / војника правде, истине и права / Швајцарца Рајса / Битољ 31. 8. 1929. год. / Удружење резервних официра и ратника С. Х. С. Београд.*

У знак захвалности ратном другу и пријатељу Удружење резервних официра и ратника подигло му је споменик, откривен 9. августа 1931. године. Постављен је на високом белом каменом постаменту облика квадера, који се уздиже на тростепеној основи. На споменику су исписи на српском и француском језику: *1914–1918 / Своје ратном другу / пријатељу Срба / Из најтежих дана / Војнику правде / Истине и права / Швајцарцу професору / Др Рајсу / 1931. / Београд / Удружење Резервних официра и ратника из ратова за ослобођење Србије.* Скулптура за споменик Арчибалда Рајса је дело вајара Марка Брежанина, истакнутог портретисте, чији је ово једини јавни споменик у Београду. Аутор је потписан у доњем углу 1930. године, када га је излила ливачка радионица К. Ђорђевића из Београда.

Допојасна фигура витког, снажног торза, у униформи, наглашених руку, с портретским приказом лица и погледом упртим у даљину, одише контемплативношћу и спокојем. Благо наговештен покрет тела, десна рука подигнута ка бради коју додирује, исказује мисаоност. Лева држи лулу и ослања се на три књиге и свитак, наглашавајући студиозност, науку, знање и стрпљење. Атрибути су дати у динамичној живој форми попут мисли, како се укрштају и опипавају странице у њима, наглашавајући стални самопрегорни истраживачки рад и непресушну енергију усредсређену ка тражењу истине као универзалне вредности људског постојања и трајања. С друге стране, скулптуру око појаса дискретно и с мером обавија ловорово лишће и шајкача, у знак славе и почести која се одаје јунаку Првог светског рата и страдалом народу. Наративни елементи –

символи науке и знања, части и јунаштва, као и допојасни волумен фигуре – зраче снагом духа и упућују посматрача на размишљање о делу чувеног научника и писца, и буде сећање на овог изузетног човека, истрајног борца за непролазне људске вредности – истину, правду и мир. Врлине исказане покретом и атрибутима надграђују представу научника, говоре о његовом духу, улози и мисији, задатку који је урадио с много знања и моралних врлина.

Ништа на овом споменику није сувишно. Дат је у ликовној реализацији с мером. Мисаон је и наративан. Стамен, продоховљен и сталожен и као да говори: *Чујте Срби! / Ecoutez, Serbez!* Он је замишљен над трагедијом рата и сукоба, над човечанством и над једним националом. Вајар Марко Брежанин је без сумње остварио висок уметнички домет у скулптуралном изразу споменика посвећеног човеку мислиоцу и научнику, војнику и јунаку. Овај меморијал, спомен на Арчибалда Рајса, горостаса људске величине, смештен је на посебном и значајном месту стварања српске државе, у дворској башти Конака кнеза Милоша, у Топчидеру одакле је обновљена Србија XIX века утирала свој пут слободи и државности, а Београд се ширио и формирао свој будући урбани ареал.

Споменик је проглашен културним добром Решењем Завода за заштиту споменика културе града Београда бр. 3/28 од 3. 7. 1965. године.

ЛИТЕРАТУРА:

1. St. Stanojević, *Narodna enciklopedija srpsko-hrvatsko-slovenačka, knj. 3, Bibliografski Zavod d. d., Zagreb, 1928.*
2. Прота Вучић Јовановић, Прњавор мачвански свом поч. грађанину Швајцарцу др Р. А. Рајсу у спомен 40-годишњице смрти, *Православље*, бр. 61–62, 1969.
3. Помен др Р. А. Рајсу, *Православље*, 15. септембар 1976.
4. Коста Тодоровић, *Споменици и гробља из ратова Србије 1912–1918, БИГЗ, Београд, 1976.*
5. Јован Жујовић, *Војнику правде, истине и права, Политика*, 21. септембар 1977.
6. *Срце на врху планине, Политика експрес*, 16. септембар 1978.
7. С. Н., *Смрт пријатеља Арчибалда Рајса, Политика*, 5. август 1979.
8. Сава Микић, *Вила Добро поље поклоњена Београду, Политика*, 13. март 1980.
9. Др Рудолф Арчибалд Рајс, *Чујте Срби!*, IP Book, Београд, 2009.

ИЗВОРИ:

Досије споменика културе „Споменик Арчибалду Рајсу“, СК-57, Документација ЗЗСКГБ
Хемеротека ЗЗСКГБ

Monument to Archibald Reiss

Topčider Park

Cultural monument

Rodolphe Archibald Reiss (Hausach, German Empire, 1875 – Belgrade, 1929) was a representative of a new school of forensics, a noted expert in criminology, professor of the University of Lausanne, writer and journalist. He completed his higher education in Lausanne and became a doctor in chemistry at the age of twenty-two. He was appointed professor of “photographic and police sciences” at the University of Lausanne in 1906. His dedicated academic work and innovative scientific research earned him worldwide renown as a criminologist. He founded the famous Institute of Scientific Police (Forensic Science) affiliated with

the University of Lausanne, which became a reference institution for the training of police officials and criminologists from all around the world.

He was a contributor to many technical journals, French, British, German and Italian. Among his most important books are *La photographie judiciaire* and *Manuel du portrait parlé à l'usage de la police: method Alphonse Bertillon*, which was translated into several languages. Its Serbian edition was translated by D. Alimpić, who had attended Reiss's advanced courses in Lausanne. Moreover, Reiss greatly contributed to the organisation of police forces of several countries, including Russia

and Brazil. His prolific scientific work, especially his methods of criminal investigation, earned him worldwide renown.

The First World War marked a turning point in his life. Before its evacuation from the country, the Serbian government requested from neutral Switzerland to send an expert who would investigate, document and alert the world to the atrocities the Austro-Hungarian army committed against soldiers and civilians as a reprisal for the defeat suffered from the Serbian army at the Battle of Cer in August 1914 during the first Austro-Hungarian invasion. The request was granted and the thirty-nine-year old chemistry doctor and criminology expert arrived in Serbia. He investigated the enemy's war crimes and atrocities and published his reports from battlefields in Swiss and French newspapers, growing increasingly attached to the Serbian people. His findings revealed appalling facts such as that *In one day, 17 August 1914, in Prnjavor, perished, either shot, burnt or tortured to death, many even buried alive, 356 civilians of both sexes from three days to eighty years of age.* When the Serbian army gave ground before the superior enemy in 1915, Reiss applied as a volunteer and joined the army in its arduous withdrawal across Albania to Corfu. Three years later, after the Salonika (Macedonian) Front breakthrough, with the commanding staff of the Morava Division, Reiss victoriously entered Belgrade on 1 November 1918, and remained there for the rest of his life.

According to St. Stanojević's *National Encyclopaedia* of the 1920s: *Reiss got to know and grew fond of the Serbian farmer and the Serbian soldier to the point that he chose to stay in their midst. At the time of the evacuation of the Serbian army, he arranged for the reception of Serbian children and refugees in Switzerland, and until the end of the war was a friend of the Serbian soldiers on the Salonika Front and a reporter for Swiss, French and Dutch newspapers from that theatre of war.*

In the autumn of 1918 he made an inquiry and put together a report on the Bulgarian atrocities committed in occupied Serbia. He was a member of the Serbian delegation to the Peace Conference in Paris.

After the war, he set out to organise a technical (scientific) police force in Belgrade, but faced difficulties and was forced to pull out of the undertaking. The police school in Belgrade that he helped found had to be closed soon afterwards. He then worked as an expert for the central bank.

He lived near Careva Ćuprija in Belgrade in a house he named "Villa Dobro Polje" after the breakthrough battle on the Salonika Front. He was held in high esteem by Belgraders. After an unpleasant incident with Milan Kapetanović, a former minister, *Politika* reported, he died suddenly on 8 August 1929 and was buried in Topčider Cemetery as he had wished. *Politika* extensively wrote about the death and funeral of Archibald Reiss for three days in a row. A day after his death, on 9 August, it brought out his testament which had been opened in Belgrade City Court:

As for my mortal remains, it is my wish that my friends have my body opened and my heart taken out, that the heart be put in a bowl and taken, at a convenient opportunity, to Kajmakčalan, where it will be placed by the chapel, without being buried... I am glad to think that my heart will rest on the proudest peak of the Serbian lands next to the comrades I watched fight, get killed and die... As for my body, I would like that it be buried in the small cemetery in Topčider...

The *Politika* of 10 August 1929 brought photographs of Dr Reiss's funeral: attended by a multitude of people, his mortal remains were carried with military honours from the Officers' Home to Topčider Cemetery. The Association of Reserve Officers and Soldiers of the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes arranged for the transfer of the urn with his heart to Kajmakčalan. The gold-lettered inscription on the urn that now stands to the right of the entrance to the ossuary chapel reads: *Here, on the top of Kajmakčalan / the golden heart is sleeping / of a friend of the Serbs in the hardest days / a soldier of justice, truth and law / the Swiss Reiss / Bitolj 31/8/1929 / Association of Reserve Officers and Soldiers S.C.S. Belgrade.*

The Association of Reserve Officers and Soldiers paid tribute to Dr Reiss by erecting a monument which was unveiled on 9 August 1931. It is a half-length portrait on a tall white stone pedestal resting on a three-step base. The inscription in Serbian and French reads: *1914–1918 / To a comrade in war / Friend of the Serbs / Soldier of justice / Truth and law / Swiss professor / Dr Reiss / 1931 / Belgrade / Association of Reserve Officers and Soldiers of Serbia's Wars of Liberation*. The sculpture done by Marko Brežanin, a prominent portraitist, is the sculptor's only public monument in Belgrade. He signed his name in its lower corner in 1930, when it was cast by the Belgrade foundry of K. Djordjević.

The half-length figure with its well-built torso in uniform, accentuated hands, portrait features, eyes gazing into the distance, betrays contemplation and serenity. A suggestion of body movement, right hand raised to the chin, conveys thoughtfulness. The left, holding a pipe, rests on three books and a scroll, symbols of studiousness, science, learning and patience. The attributes are given a dynamic form, like thought, intertwining and restless in its quest for truth as a universal value of human being and continued existence. A laurel twig twined discreetly around the waist and a Serbian traditional cap tucked into it stand as a tribute due to a hero of the First World War and a suffering people. The narrative elements – symbols of science and learning, honour and bravery – and the volume of the figure radiate the strength of the spirit, inspiring the beholder to think of the work of the famous scientist and writer, to remember this outstanding man, a staunch champion of abiding human values – truth, justice and peace. The virtues suggested by the movement and attributes of the figure transcend the image of a scientist to speak of the man, of his spirit and his mission which he fulfilled with much knowledge and moral courage.

There is nothing superfluous about this figure, well-measured in sculptural visualisation. It is reflective and narrative. Staunch, spiritualised, poised, as if saying: *Hear ye, Serbs! / Ecoutez les Serbes!* He ponders over the tragedy of war, over humanity and a nation. Marko Brežanin no doubt achieved a high artistic quality in the monument to a man of thought and science, a soldier and a hero. The memorial to Archibald Reiss, a giant of men, stands in a place of historical significance for the building of modern Serbia, in the former garden of the Residence of Prince Miloš, in Topčider, a place from which the restored nineteenth-century Serbia built its way to freedom and independence, and from which Belgrade spread out and shaped its future urban area.

The monument was designated as a cultural heritage property in 1965 (CHPIB Decision no. 3/28 of 3/7/1965).

Literature:

St. Stanojević, *Narodna enciklopedija srpsko-hrvatsko-slovenačka*, vol. 3 (Zagreb: Bibliografski Zavod d. d., 1928).

Prota Vučić Jovanović, "Prnjavor mačvanski svom poč. građaninu Švajcarcu dr R. A. Rajsu u spomen 40-godišnjice smrti", *Pravoslavlje* no. 61–62, 1969.

"Pomen dr R. A. Rajsu", *Pravoslavlje*, 15 Sept. 1976.

Kosta Todorović, *Spomenici i groblja iz ratova Srbije 1912–1918* (Belgrade: BIGZ, 1976).

Jovan Žujović, "Vojniku pravde, istine i prava", *Politika*, 21 Sept. 1977.

"Srce na vrhu planine", *Politika Ekspres*, 16 Sept. 1978.

S. N., "Smrt prijatelja Arčibalda Rajsa", *Politika*, 5 Aug. 1979.

Sava Mikić, "Vila Dobro polje poklonjena Beogradu", *Politika*, 13 Mar. 1980.

Dr Rudolf Arčibald Rajs, *Čujte Srbi!* (Belgrade: IP Book, 2009).

Sources:

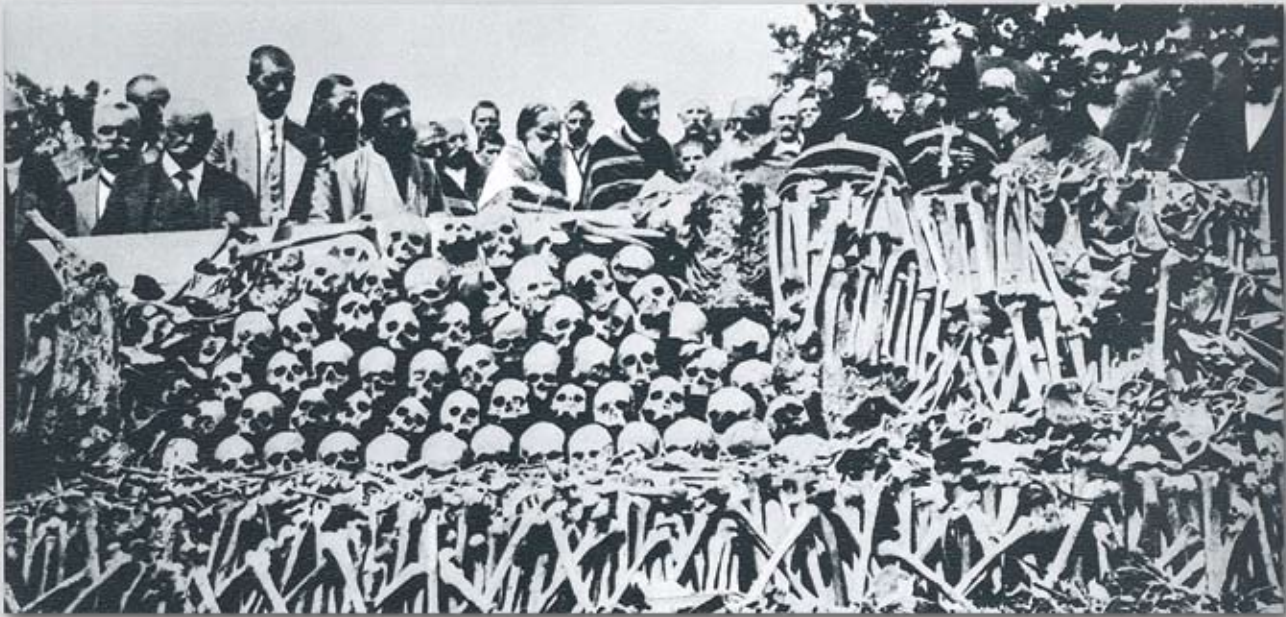
CHPIB Documentation: Cultural property file: "Spomenik Arčibaldu Rajsu, SK-57

CHPIB Press Clipping Collection

Злочин аустро-угарске војске над српским цивилним становништвом 1914. године
Crimes of Austro-Hungarian army against the Serbian civilian population, 1914.

Кости побијеног српског становништва у Сурдулици од стране Бугара
Bones of killed Serbian population by Bulgarians in Surdulica

Споменик Арчибалду Рајсу

Monument to Archibald Reiss

Издавач: Завод за заштиту споменика културе града Београда - установа културе од националног значаја

За издавача: Нела Мићовић, директор

Текст: Александра Дабижић

Лектура: Татјана Тодоровић

Превод: Марина Адамовић Куленовић

Графички дизајн: Лука Прокић, Александра Ристановић

Фотографија: Снежана Неговановић, Фотодокументација Завода за заштиту споменика културе града Београда

Тираж: 1000 примерака

Штампа: Scanner studio, Београд

Београд, 2014. година

Завод за заштиту споменика културе града Београда - установа културе од националног значаја

Издање је омогућио Град Београд, Градска управа, Секретаријат за културу

CP - Каталогизација у публикацији - Народна библиотека Србије, Београд

725.94(497.11 Београд)(036)

ДАБИЖИЋ, Александра, 1961-

Споменик Арчибалду Рајсу = Memorial to Archibald Reiss / [текст
Александра Дабижић ; превод Марина Адамовић Куленовић ; фотографија Снежана
Неговановић]. - Београд : Завод за заштиту споменика културе града Београда
= Cultural Heritage Preservation Institute of Belgrade, 2014 (Београд :
Scanner studio). - 10 стр. : илустр. ; 20 x 20 cm

Кор. насл. - Упоредо срп. текст и енгл. превод. - Подаци о ауторки
преузети из колофона. - Текст штампан двостручно. - Тираж 1.000. -
Библиографија: Стр. 6.

ISBN 978-86-89779-13-4

а) Београд - Споменик Арчибалду Рајсу - Водичи
COBISS.SR-ID 211594764

Завод за заштиту споменика културе града Београда - установа културе од националног значаја
Cultural Heritage Protection Institute of Belgrade - Cultural Institution of National Significance